

Maruša PUŠNIK in Nenad SENIČ

POROČILO Z MEDNARODNE KONFERENCE PODIPLOMSKIH ŠTUDENTOV: GRADUATE CONFERENCE ON MEDIA AND CULTURE FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE, LJUBLJANA, 10. - 12. MAJA 2001

Medijski teksti oziroma medijske prakse reprezentacije in hitro razvijajoče se komunikacijske tehnologije igrajo v sodobnosti zelo pomembno vlogo v "proizvajanju" kulture, saj z oblikovanjem kulturnih pomenov organizirajo družbene prakse, znanje in obnašanje. Raziskovanje vloge medijev v sodobnih družbah ponuja številne možnosti teoretiziranja, ki nadaljujejo, presegajo in celo spodbijajo obstoječe predpostavke in paradigme. Z namenom ustvarjalnega razvijanja komunikološke znanosti je skupina podiplomskih študentov komunikologije na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani (FDV) organizirala mednarodno konferenco podiplomskih študentov o medijih in kulturi. Predstavljenih je bilo 21 referatov, ki so zaobjeli širok spekter tematik in vključevali raznotere teoretske perspektive. Konferenca je bila izrazito interdisciplinarna, saj so predstavljeni referati povezovali številna polja in discipline - komunikologijo, sociologijo, jezikoslovje, antropologijo, kulturne študije, politologijo, filmske študije, zgodovino, psihoanalizo in pedagogiko.

Referati so bili tematsko smiselno razdeljeni v šest panelov, ki so obravnavali tematiko izobraževanja, uporabe medijev v izobraževalne namene in vprašanje, kako (predvsem mladi) uporabljajo medijske tekste in tehnologije, razpravljavci pa so predvsem nasprotovali moralizirajočim pogledom znotraj komunikološke znanosti. Na konferenci so predstavili tudi tematike, povezane z raziskovanjem komuniciranja, kaj vse komuniciranje sploh je in kje so meje komunikološkega raziskovanja, pri čemer so se odpirala vprašanja, povezana z javnim forumom, oblikovanjem javnega mnenja, komunikacijskimi tehnologijami in jezikoslovnim vidikom komuniciranja. Paneli so govorili tudi o vprašanjih novinarstva nekoč in zdaj, pri čemer je bila v razpravi na preizkušnjo zopet postavljena in zamajana novinarska "objektivnost". Govorili so tudi o medijskem (re)produciranju ideologije, ob tem so predstavniki referatov in razpravljavci polemizirali o pomiku ne 'vstran od', ampak 'onstran/prek' medijskih tekstov, pri čemer so ugotavljali, da naj analize ideološke moči medijev venomer upoštevajo tudi družbeno-zgodovinski kontekst proučevanih občinstev. V panelih so bili predstavljeni še popularnokulturni teksti, poudarek je bil predvsem na filmu in glasbi, saj so govorniki skušali odkriti značilne trende, ki se pojavljajo ob proizvodnji in potrošnji teh popularnokulturnih tekstov, razpravljali pa so tudi o povezavi med temi teksti in konstrukcijo identitet. Na konferenci so govorili o medijskih ritualih, kjer so bila v ospredje postavljena vprašanja mediatizacije sodobne družbe in vloge diskurzov oglaševanja v tej družbi.

Matthew A. Killmeier z University of Iowa je govoril o medmrežju kot o ameriški meddržavni avtocesti, kot o komunikacijski mreži in potemtakem kot o pomembni kulturni obliki, ki 'izžlebi' in definira komunikacijo ter interakcijo. Prav s proučevanjem razširitve te kulturne oblike s kritične, zgodovinske perspektive je avtor prikazal pomembnost konteksta v razmerju do teksta, pomembnost zgodovine za razvoj tehnoloških sistemov in struktur ter pomembnost determinacije in toka za procese označevanja in za ideologijo. Nove tehnologije je z jezikoslovneга zornega kota obravnavala Jelena Petrović z Inštituta za srbski jezik Srbske akademije znanosti in umetnosti. Kot je dejala, je računalniško besedišče v srbskem jeziku v procesu stabilizacije, hkrati pa podala ugotovitev, da je besedišče s postopkom metaforizacije prenešeno na druge sfere, ki niso povezane z računalništvom. To pa po njenem mnenju vpliva na splošno besedišče in standardne oblike srbskega jezika in lahko povzroči nemalo težav v jeziku.

LuAnn Dvorak z University of Iowa je predstavila model kritične feministične izobraženosti in v ospredje postavila problematiko povezovanja jezika z močjo, ki ga še vedno narekuje patriarhalni sistem. Njena prezentacija je sprožila polemiko o reproduciranju patriarhalnih odnosov v družbi na najbolj subtilnih ravneh, tako ob pomoči medijskih tekstov kot tudi izobraževalnega sistema. Diskutanti so ugotavljali, da so določene metode v akademskem raziskovanju zapostavljene, kot so na primer bolj narativne metode, prav zaradi reproduciranja hegemonih diskurzov. Vlado Kotnik s Fakultete za podiplomski humanistični študij v Ljubljani (ISH) je na izviren način prikazal, kako lahko televizija kot medij uporablja tehnologijo za namene produciranja ideologije, kar je ponazoril na konkretnem primeru televizijskega prenosa alpskega smučanja. Maruša Pušnik s FDV je razložila koncept pomenskih (ob)mejnih območij, ki nastajajo ob trku dveh pomenskih sistemov. Na primeru 'ob meji' živečih ljudi in njihovega pogajanja z medijskimi teksti je prikazala, kje se konča svoboda bralca pri interpretaciji in se začneja ideološki nagovor oziroma obratno. Če hočemo razumeti, kako se pri branju medijskega teksta konstruirajo pomeni in 'polzeče' identitete, moramo upoštevati tako ideološki naboj tekstov kot družbeno-zgodovinsko situiranega bralca. Medijske reprezentacije same ne povejo zadosti o vplivih, je povedala avtorica. V tem smislu je tudi *Fabienne Darling-Wolf*'s Temple University Philadelphia pozvala k večji uveljavitvi etnografskega pristopa v medijskih študijah, če hočemo razumeti identiteto posameznika, ki je vedno večplastna in razcepljena. Te metode nam pomagajo zaobjeti kontekstualnost in 'globino z vsemi odtenki'. Predlagala je, da bi se kot raziskovalci osredotočili tudi na potrošnike medijskih tekstov in ne le na tekste. Študijam občinstva je očitala predvsem preveliko naslonitev na medijske tekste in zanemarjanje vloge kompleksnega posameznika z večplastnimi identitetami.

Mojca Pajnik in Petra Lesjak-Tušek s FDV sta pokazali, da so oglasi pomemben kulturni element, ki odraža in hkrati konstruira sodobno življenje. Ob konkretni analizi Mobitelovih oglasov sta ponazorili, kako oglaševanje z uporabo različnih diskurzov (npr. kreiranje dobrega življenja, obljubljanje prestiža in varnosti itd.) lahko deluje kot ideološki diskurz, kako Mobitel ob pomoči oglasov stimulira potrošnjo, pri čemer sta v oglasih analizirali različne 'skrite' strategije in podobe, ki potrošnike pozivajo k nabavi oglaševanega izdelka. Sabina Mihelj z ISH je za bolj-

še teoretsko osmišljanje vloge medijev v sodobni družbi kot smiselno predlagala povezavo med mediji in rituali. Zatrjevala je, da nam naziranje mediacije kot strategije ritualizacije v sodobnih družbah (že na prvi pogled so vidne nekatere vzporednice med rituali in mediji - tako vsakdanja raba medijev kot izvajanje nekega rituala sta prepletena z navadami) omogoča boljši vpogled v razumevanje, koliko mediji vplivajo na občinstva in koliko svobode imajo ta pri interpretaciji medijskih tekstov. Klement Podnar in Urša Golob s FDV sta zagovarjala tezo, da je prikrito oglaševanje znamenje komercializacije slovenskih medijev, vendar ga ni lahko prepoznati. Opozorila sta, da prikrito oglaševanje kot oblika prepričevalnega komuniciranja pravzaprav ne bi smelo obstajati. Podala sta nekatere možne razloge za ta v slovenskih medijih vse bolj pogost pojav, kot npr. pomanjkanje moralnih načel in etike tako med oglaševalci kot novinarji, čeprav sta opozorila, da komercializacija ni nujno neetična.

Nenad Senič s FDV je sprožil vprašanje, ki se doslej na področju zgodovine novinarstva na Slovenskem niti ni postavljalo, to je vprašanje pojmovanja novinarstva in novinarjev v posameznem zgodovinskem obdobju. Mediji in novinarstvo so po drugi svetovni vojni igrali najpomembnejšo vlogo v okviru agitacije in propagande. Naslanjajoč se na arhivski material nekdanjih oblasti, je zagovarjal tezo, da je bilo po vojni natančno in javno določeno, kaj je novinarstvo in kaj novinar - novinar, ki je hkrati politik, kot je politik hkrati novinar. *Jorge A. Calles-Santillana* z Universidad de las Américas-Puebla v Mehiki je predstavil počasni proces demokratizacije medijev in novinarstva v Mehiki. Predstavil je, kaj se je zgodilo po izvolitvi Vicenta Foxa za predsednika države julija lani, saj je bilo s tem konec več kot sedem desetletij trajajoče dominantne vladavine ene stranke. Pozornost je namenil tudi profesionalizmu mehiških novinarjev in njihovi kompetenci. Ob tem je dodiplomski študent na FDV *Matija Tonejc* predstavil nekaj teoretskih izhodišč, povezanih s kreativnostjo in kakovostjo v novinarstvu, s primeri legendarnega Hunterja S. Thompsona in primeri iz Mladine, vendar se je v razpravi poudarilo, da so vse znane teorije ali njihovi poskusi o tem vprašanju bolj ali manj nesmiselni in bizarni. Nekakšen sklep bi se lahko glasil, kakovost ocenjujejo bralci.

Andrej Pinter s FDV je predstavil koncept kulture pričkanja kot oblike javne razprave, v kateri se ritualizira dvoboj in izpostavlja spektakel. S kritično analizo osrednjih značilnosti, ki jih za takšno obliko javnega razpravljanja značilno določajo elektronski mediji, zlasti televizija, in ob predpostavkah modela deliberativne demokracije, je razvil konceptualne nastavke za analizo medijskih formatov, ki predvajajo javne razprave. Opozoril je predvsem na negativne posledice kulture pričkanja za negovanje svobodnega in racionalnega javnega razpravljanja. *Jana Nadoh*, dodiplomska študentka na FDV, se je v svoji raziskavi spraševala, kolikšen del mladostnikovega prostega časa predstavljajo mediji. Pri tem je zlasti iskala odgovore na vprašanje o odnosu med mediji in slovensko mladino z analizo družbenega konteksta. *Vesna Dolničar*, prav tako dodiplomska študentka na FDV, pa je na podlagi zaključkov teorije zadovoljevanja potreb pri slovenskih učencih in dijakih iskala odgovore na vprašanje o tem, kako uporabljajo televizijo.

Barbara Levak, dodiplomska študentka na FDV, je z analizo primera skupine U2 skušala osvetliti vlogo rocka v zdajšnji, postmoderni družbi. Pri tem se je spra-

ševala, ali lahko rock skupina ostane avtentična, ko njeno glasbo začnejo konzumirati množice. Ugotavljala je, da se glasba skupine U2 vrača h glasbi, kot so jo igrali v osemdesetih. Tako je zatrjevala, da lahko po postmodernizmu pričakujemo mešanico starega rocka in novih tehnologij. Gregor Bulc s FDV je predstavil procese kulturne globalizacije. Trend globalizacije je kritično ovrednotil in ga zavrnil kot tistega, ki naj bi pomenil homogenizacijo (npr. amerikanizacija, kulturni imperializem itd.), in izhajajoč iz točke, da je potrošnja kulturnega produkta vedno odvisna od dekodiranja kulturnih pomenov, je globalizacijo povezal s procesi vzajemnega prepleta in krepitve globalnega ter lokalnega, kar prej pripelje do hibridizacije kot do homogenizacije. Na novo je skušal opredeliti koncept kulturnega imperializma v smislu hegemonije popularnega.

Na konferenci sta referat predstavili tudi *Katja Rutar* in *Petra Simeonov* s FDV, ki sta govorili o družbeni percepciji in izražanju mnenj in na ta način testirali model spirale molka. *Eva Podovšovnik* s FDV je govorila o vlogi medmrežja v slovenskem izobraževalnem sistemu, *Barbara Hribar* z Univerze v Amsterdamu je predstavila svoj pogled na film *Fantje ne jočejo*, pri tem je izhajala z vidika, nasprotnega teleološkemu modelu identitete in seksualnosti. Podobno je govorila tudi *Barbara Vodopivec* s FDV, in sicer o reprezentaciji žensk v slovenski televizijski igrani produkciji.

V okviru konference je potekala tudi okrogla miza o popularnoglasbeni industriji. Otvoritveni govornik *Eric W. Rothenbuhler* z University of Iowa je predstavil svoje poglede na razvoj popularnoglasbene industrije v luči sodobnih globalnih sprememb, ki se kažejo tudi v glasbeni kulturi. Opozoril je na pojav globalno-lokalnega trenda, ki se odraža 'na globalni ravni' tako v proizvodnji kot v potrošnji popularne glasbe. V tem oziru je ta trend povezal z bliskovitim razvojem novih komunikacijskih tehnologij, pri čemer je še posebej poudaril odvisnost popularnoglasbene industrije od medmrežja. V razpravo, ki se je razvila ob kratkem, a jasno artikuliranem uvodnem predavanju, je tako vpeljal koncept glocalizacije (globalizacija/lokalizacija). V razpravi so sodelovali tudi nekateri raziskovalci popularne glasbe iz Slovenije, kot so Milko Poštrak, Rajko Muršič, Jože Vogrinc in Nikolai Jeffs, ki so koncepte glocalizacije in hibridizacije kot močno občutenih procesov v industriji popularne glasbe konkretizirali s številnimi posamičnimi primeri iz različnih držav in diskusijo navezali tudi na slovensko popularnoglasbeno sceno. Diskusijo, ki se je na trenutke zazdela kot raztrgana, je smiselno povezal Hanno Hardt z University of Iowa in s FDV, ko je poudaril, da bi morali raziskovalci popularne glasbe in naštetih spremljajočih trendov natanko te kulturne tekste in prakse vedno motriti v luči družbeno-zgodovinskega konteksta in tako upoštevati posameznikov spomin, izkušnje, družbeno-kulturno ozadje itd. Navzoči so podprli njegovo naziranje in razpravo zaključili v tonu upoštevanja kontekstualnosti pri analizi glasbene kulture.

Končno oceno konference podiplomskih študentov, tako predstavljenih referatov kot razprav, bi po vsem zapisanem lahko sklenila takole: konferenca je bila zelo ustvarjalna, kresala so se številna mnenja in (do)podiplomski študenti/ke so pokazali sposobnost kritičnega reflektiranja ter teoretiziranja o pomenu medijev za produkcijo kulture. Interes (do)podiplomskih študentov/k, kar zadeva organi-

zacija konference, predstavitve referatov, njihove sposobnosti kritičnega razpravljanja, je vreden priznanja, v oči je zbudila le izjemno slaba udeležba profesorjev/ic in mentorjev/ic in potemtakem njihovo (ne)zanimanje za udejstvovanje (do)podiplomskih študentov/k, kar je seveda obžalovanja vredno. Organiziranje takšnih in podobnih podiplomskih konferenc, seminarjev bi bilo treba razširiti in gojiti še naprej, saj bi lahko postale vsakoletne tribune soočenja teoretskih pogledov študentov/k z vsega sveta. Kot je pokazala letošnja konferenca, so (do)podiplomski študentje/ke povsem enakopravni sogovorniki.